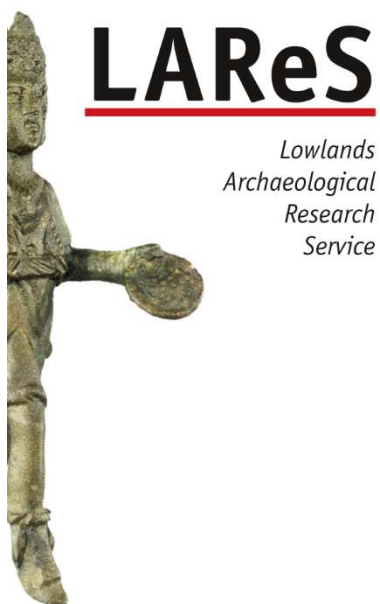

Proefsleuvenonderzoek aan het Sint-Jozefcollege te Turnhout

deel II

Elly N.A. Heirbaut
Julie Hagen

Colofon

Titel: Proefsleuvenonderzoek aan het Sint-Jozefcollege te Turnhout. Deel I.

Auteur: E.N.A. Heirbaut

Grafische illustraties/GIS: E.N.A. Heirbaut

Rapportnummer: LArES-rapport 377

Bekrachtigde archeologienota: ID 12444

Projectleider/Veldwerkleider: E.N.A. Heirbaut (OE/ERK/Archeoloog/2016/00162)

Uitvoerder: LArES, Lowlands Archaeological Research Service

Vestiging: Pulsebaan 52, 2240

Publicatiedatum: December 2020

Publicatieplaats: Zandhoven

Illustratieverantwoording voorblad: Aanleg proefsleuf 2

© LArES. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

LArES aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

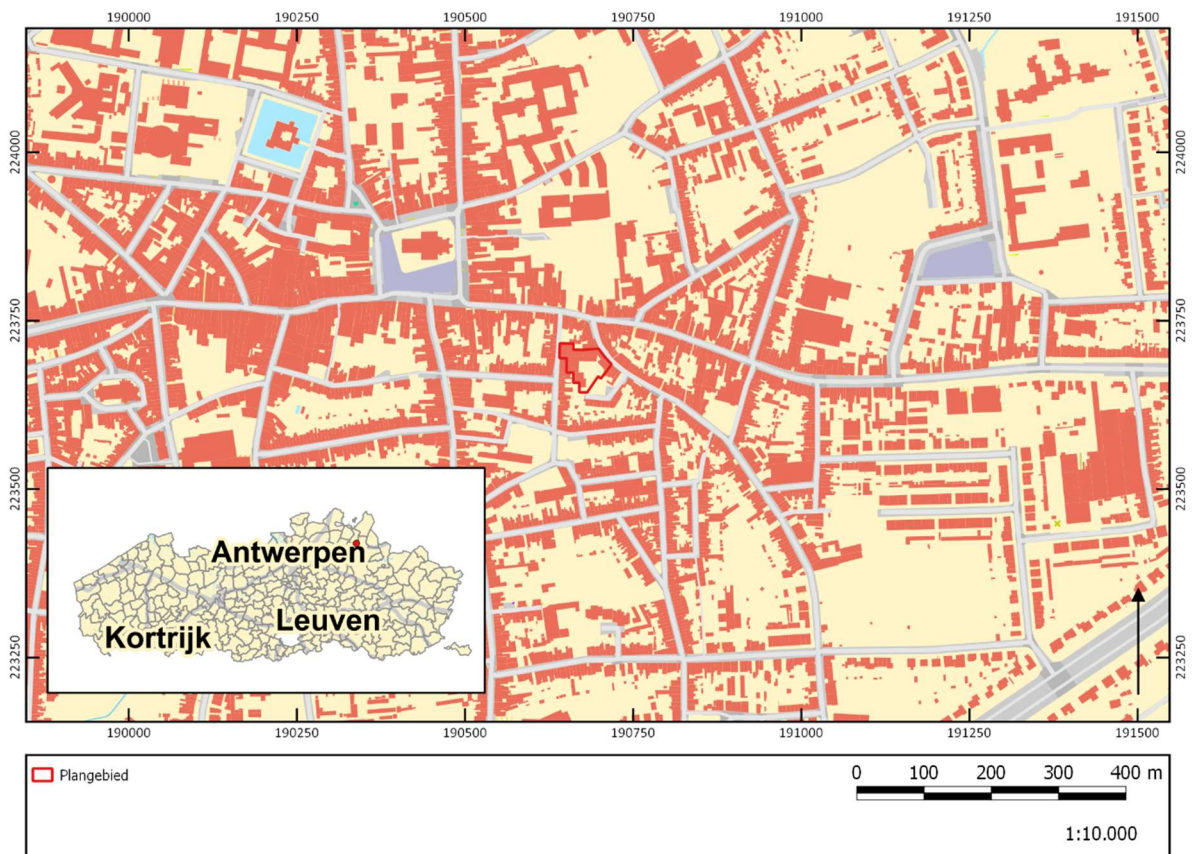
Deel II. Programma van maatregelen

1 INLEIDING	4
2 TECHNISCHE FICHE/ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	5
3 ONDERZOEKSVRAGEN	6
4 CONCLUSIE EN AANBEVELING	8

1 Inleiding

Het plangebied is gelegen tussen de Beekstraat en de Kwakkelstraat in Turnhout (gemeente Turnhout, provincie Antwerpen). Het omvat één groot perceel met een totale oppervlakte van ca. 3.160,96 m². In het westen grenst het plangebied aan de Beekstraat, in het oosten aan de Kwakkelstraat. Het gaat om een bebouwd perceel waar het Sint-Jozefcollege staat.

De opdrachtgever plant een deel van de bestaande schoolgebouwen te renoveren en een deel te slopen. Op de te slopen delen zullen nadien nieuwe schoolgebouwen opgetrokken worden (fig. 1).

Figuur 1. Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied.

©LARES

2 Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site/toponiem	Sint-Jozefcollege Turnhout
Ligging	Beekstraat 3, 2300 Turnhout (prov. Antwerpen)
Kadastrale gegevens	Turnhout, 3 ^e AFD, sectie S, percelen 85L
Bounding Box	X Y
	191120.705575 223792.896848
	190279.859741 223792.896848
	191120.705575 223346.809347
	190279.859741 223346.809347
Onderzoek	proefsleuvenonderzoek
Projectcode	2020I70
Uitvoerders/actoren	Robby Vervoort (veldwerkleider/erkend archeoloog) Christine Beckers Julie Hagen Alissa Monden (jobstudent) Kris van den Berge (metaaldetectie: erkenningnr. 2015/000014)
Erkend archeoloog	Elly N.A. Heirbaut: OE/ERK/Archeoloog/2016/00162
Geraadpleegde externe personen	Jef van Doninck
Geraadpleegde externe personen	nvt
Termijn veldwerk	2020
Oppervlakte plangebied	ca. 3.161 m ²
Geplande ingreep	Het renoveren en slopen van bestaande schoolgebouwen en het optrekken van enkele nieuwe schoolgebouwen.
Geldende wetgeving en voorwaarden	Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3.000 m ² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Een groot deel van het plangebied maakt deel uit van de archeologische zone van Turnhout.
Randvoorwaarden	nvt
Doelstelling	Het doel van het proefsleuvenonderzoek is om na te gaan of er archeologische resten in het projectgebied aanwezig zijn, hoe ze dateren, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief en hoe hiermee dient te worden omgegaan.
Thesaurus	sloopbegeleiding, proefsleuvenonderzoek

3 Onderzoeksvragen

Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek zijn verschillende onderzoeksvragen geformuleerd, waarop getracht moest worden antwoord te bieden.

Algemeen:

- Zijn er archeologische sporen aanwezig in het plangebied? Zo ja: wat is de aard en datering van deze sporen?
- Zijn er archeologische vondsten aanwezig in het plangebied? Zo ja: wat is de aard en datering van deze vondsten?
- Wat is de bewaringskwaliteit van de vondsten?
- Wat is de ruimtelijke begrenzing van de sporen (zowel horizontaal als verticaal; strekt de site zich uit buiten de grenzen van het plangebied)?
- Wat is de chronologische begrenzing van de sporen? Behoren ze tot één of meerdere perioden?
- Indien er een steentijdsite wordt aangetroffen: wat is de ruimtelijke begrenzing van de vuursteenconcentratie(s) (zowel horizontaal als verticaal; strekt de site zich uit buiten de grenzen van het plangebied)?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de archeologische vindplaats(en)?
- Is er mogelijkheid tot behoud *in situ*? Zo niet, welke maatregelen worden dan voorgesteld om de archeologische waarden veilig te stellen?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant? Is er voor het beantwoorden van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijk onderzoek nodig? Zo ja, welk type staalname is hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Nederzettingsterreinen/stadscontexten:

- Zijn er aanwijzingen voor nederzettingsterreinen in het plangebied? Zo ja: uit welke periode dateren deze, en waren ze tijdelijk of permanent?
- Zijn er aanwijzingen voor continuïteit of fasering van de nederzetting en/of structuren?
- Welke elementen kunnen bijdragen tot de kennis van de economische en sociale relaties in de verschillende perioden/fasen?
- Wat is de relatie van de vindplaats tot deze in de ruimere omgeving?
- Zijn er aanwijzingen voor andersoortig gebruik van het terrein (anders dan bewoning, bijvoorbeeld funeraire contexten)? Zo ja: uit welke periode dateren deze, en waren ze tijdelijk of permanent?
- Zijn er sporen van ambachtelijke activiteiten?
- Zijn er sporen van agrarische activiteiten?
- Zijn er sporen van landgebruik (zoals perceelsindeling, wegen, akkers, grondstofwinning)?

Grafvelden:

- Zijn er graven aangetroffen in het te ontwikkelen gebied?
- Hoe dateren deze?

- Kunnen ze gerelateerd worden aan reeds bekende vindplaatsen in de omgeving?
- Zijn de inhumatieresten/crematieresten goed bewaard?
- Is er sprake van bijgaven, en wat voor informatie leveren deze op?
- Is er sprake van een grafritueel, en hoe manifesteert zich dat?

Landschap en bodem:

- Is de oorspronkelijke bodem intact? Is er sprake van bodemdegradatie en/of erosie, en zo ja, in welke mate?
- Wat is de opbouw van de bodem (waargenomen horizonten, beschrijving en duiding)?
- Hebben er post-depositionele processen plaatsgevonden en welk effect hebben deze gehad op de archeologische resten?
- Met welke horizont(en) zijn de eventuele vuursteenconcentraties/-clusters geassocieerd?

4 Conclusie en aanbeveling

Hoewel van tevoren is ingeschat dat dit terrein een middelhoge archeologische potentie heeft op basis van de studie van historische kaarten en de bekende archeologische waarden uit de CAI, is uit het proefsleuvenonderzoek gebleken dat deze potentie naar beneden bijgesteld moet worden.

Tijdens het onderzoek zijn twee profielen opgenomen. Hieruit is duidelijk te zien dat de bouw van de school een grote impact heeft gehad op de bodem maar dat er toch ook nog sprake is van een enigszins goed bewaard A-C-profiel.

In de beide profielen is te zien dat de bovenste pakketten zwaar verstoord zijn. Deze vertonen niet alleen een scherpe begrenzing ten opzichte van de onderliggende/bovenliggende lagen maar bevatten ook veel materiaal zoals recent 19^e- en 20^e-eeuws bouwpuin (baksteenfragmenten, mortelpuin) maar ook vondsten die uit verschillende perioden dateren zoals in hoofdstuk 6 is beschreven. Onder deze verstoorde pakketten is een oorspronkelijke A-horizont zichtbaar, waarin weliswaar plaatselijk ook wat baksteen- en mortelspikkels voorkomen maar waarvan uit de textuur en begrenzing ten opzichte van de onderliggende bodemlaag blijkt dat deze niet verstoord is. De overgang van de A-horizont naar de onderliggende laag verloopt niet abrupt maar bestaat uit een vermenging van de A-horizont met de C-horizont. Dit is wellicht te verklaren door het historische gebruik van het terrein als tuin in een stedelijke context zoals ook blijkt uit de historische kaarten van Ferraris (derde kwart van de 18^e eeuw). Hieronder bevindt zich een onverstoord C-horizont.

Uit de bodemprofielen kan afgeleid worden dat het terrein in functie van de bouw van de school is aangepast: er is een deel van de oorspronkelijke bodem afgegraven (het bovenste gedeelte van de oorspronkelijke A-horizont) waarna er een dik pakket materiaal is aangebracht. Het is in dit pakket dat de vondsten uit diverse perioden is aangetroffen (zie hoofdstuk 6). Vanwaar dit ophogingsmateriaal is aangevoerd, is niet bekend en kan ook niet afgeleid worden uit de vondsten. In het noordelijke deel van het terrein maar ook in het westelijke deel blijkt dat de afgraving tot in de onderste A-horizont is gebeurd, terwijl in het zuidelijke deel de vergravingen maar tot in de bovenste A-horizont zijn gebeurd. De bodem in het noordelijke en westelijke deel is met andere woorden minder goed bewaard dan in het zuidelijke deel.

In dit ophogingspakket zijn de funderingen voor de diverse schoolgebouwen geplaatst, die plaatselijk ook tot dieper reiken (tot in de C-horizont). De reden waarom dit pakket is aangevoerd en opgebracht, heeft wellicht te maken met de zeer natte bodemcondities van het terrein. Immers, de locatie van de schuine perceelsscheiding aan de westkant van het plangebied is ook de locatie waar eertijds de Maerloop heeft gestroomd, een beek die ervoor heeft gezorgd dat de bodem sterk waterverzadigd was. Om stabiliteit aan de gebouwen en verhardingen te kunnen garanderen, is het terrein sterk op gehoogd.

Op dit moment is de beek niet meer in het straatbeeld aanwezig. Hij is echter wel bekend vanaf de historische kaarten, met name de Vandermaelenkaart. Wanneer de beek gedempt is, is niet achterhaald. Dat de drassige zone die is aangetroffen in proefsleuf 3 hier wel zeker mee te maken heeft, kan verder ook afgeleid worden uit de

toponymie. De straat ten oosten van het plangebied heet Kwakkelstraat. Hoewel 'kwakkel' als 'niet-stabiel' geïnterpreteerd kan worden en zodoende op een drassige zone kan wijzen, is een kwakkel of kwakel ook een hoge loopbrug over water.¹ Waarschijnlijk ligt de oorsprong van deze straat dus in een weg met een kleine voetgangersbrug over de beek (en drassige zone erlangs). De duiding van de 'Beekstraat' behoeft geen verdere toelichting.

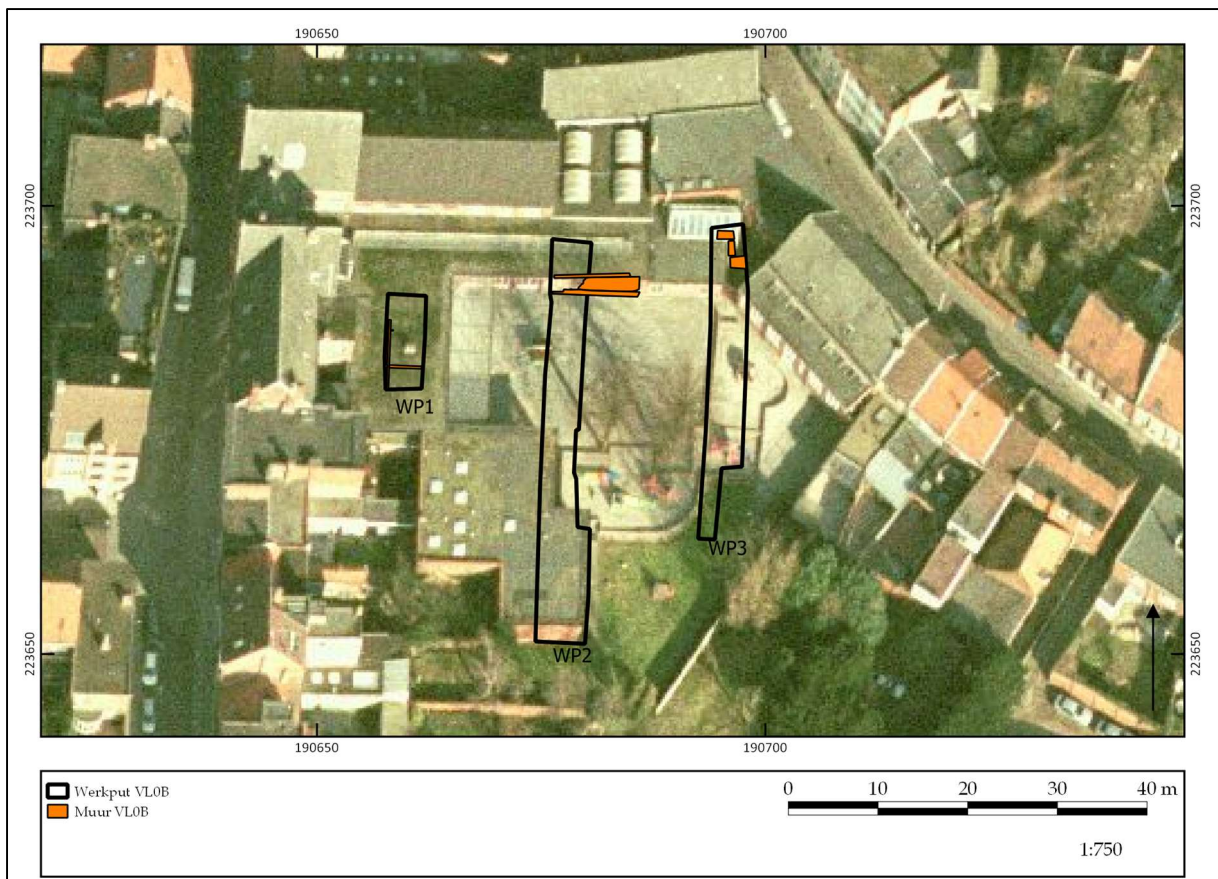
Het AC-profiel dat in proefsleuven 1 en 2 is herkend hoeft nog niet te betekenen dat een archeologische site ook volledig verdwenen is. Op de overgang van de A- naar de C-horizont kunnen zich nog bewonings- of begravingssporen uit oudere perioden aftekenen. Uit geen enkele proefsleuf blijkt echter dat er sprake is van oudere bewoning op het terrein noch begraving. Alle sporen die zijn aangetroffen kunnen in de nieuwste tijd gedateerd worden.

Verspreid over de drie werkputten zijn 16 paalkuilen geregistreerd. Hiervan is een aantal gecoupeerd om duidelijkheid te krijgen aangaande de vulling, vorm en datering. Geen enkele paalkuil heeft geleid tot de reconstructie van een structuur; hier en daar lijken de palen wel in relatie tot elkaar te staan maar door de vele verstoringen en vergravingen op het terrein is het onmogelijk om hier meer betekenis aan te geven. Bovendien blijken enkele 'paalkuilen' na het couperen ook eerder natuurlijk te zijn. Wat datering betreft, blijkt – zoals reeds eerder aangehaald – dat geen enkele paalkuil ouder is dan de nieuwste tijd.

De gedocumenteerde kuilen (N=11) situeren zich verspreid over het terrein. Ze variëren in vorm maar zijn hoofdzakelijk eerder ovaal. De vulling bestaat uit donkergrijs tot grijs gevlekt zand dat eerder compact is. Op vlakniveau is bij sommige kuilen baksteenpuin en ander recent debris opgemerkt. Vanwege de inclusies die al duiden op een zeer recente datering, is het aantal kuilen dat is gecoupeerd beperkt gehouden. Kuil S35 is gecoupeerd. De scherpe aflijning, de heterogene en compacte vulling en kleur van het spoor impliceert een datering omstreeks de nieuwste tijd. In de vulling van de kuil is een scherf van 18e-eeuws aardewerk gevonden; dit zou de kuil mogelijk plaatsen op het einde van de nieuwe tijd maar dit sluit niet aan bij de baksteen- en mortelinclusies. Mogelijk is de scherf (het is er trouwens ook maar één) in de kuil terecht gekomen bij het dempen ervan en kan deze dus eerder als intrusief beschouwd worden. Deze verklaring vindt ook enige onderbouwing in het feit dat in het ophogingspakket vonden uit diverse perioden zijn aangetroffen, gaande van de late middeleeuwen tot de nieuwste tijd.

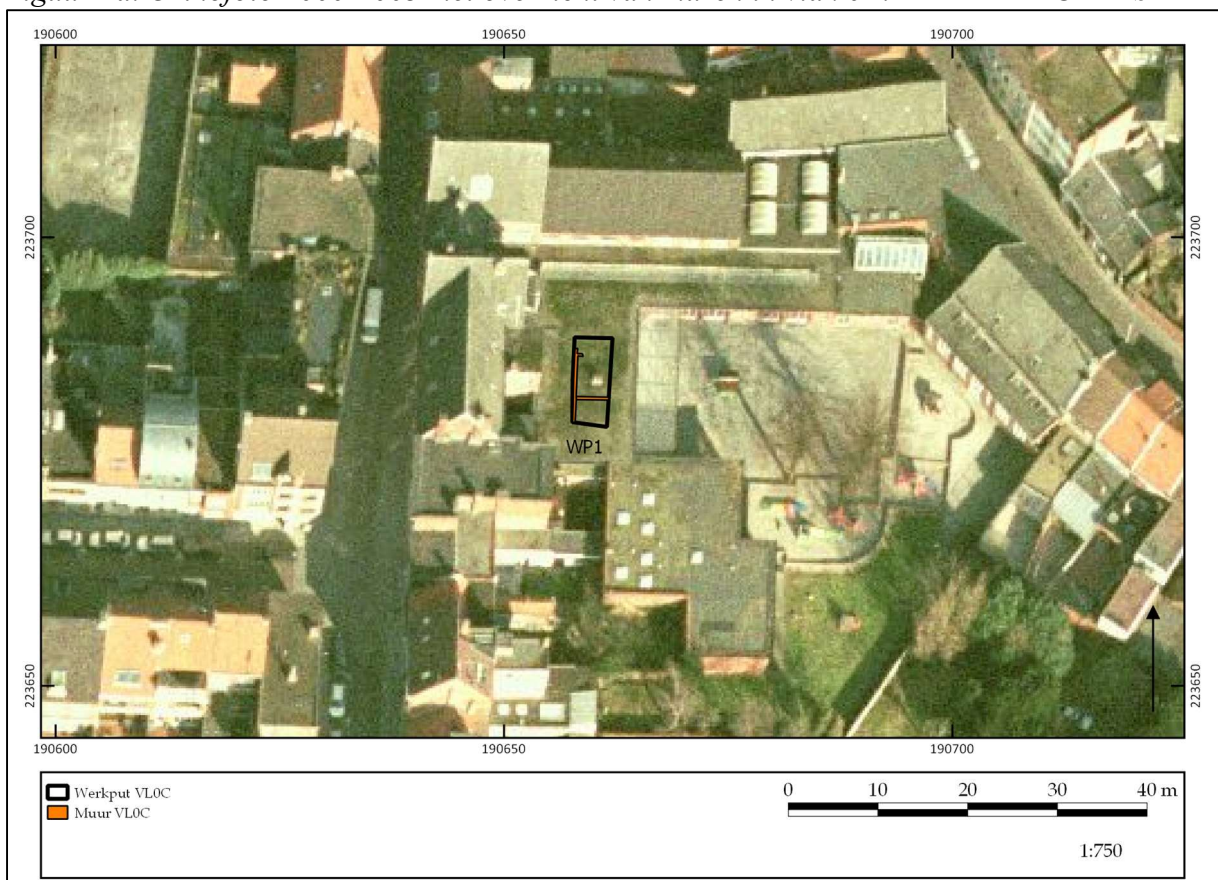
Naast kuilen en paalkuilen is eveneens een aantal funderingen blootgelegd. De formaten, kleuren en gebruikte mortel op de bakstenen funderingen suggereren een datering in de nieuwste tijd. Hierdoor kunnen alle aangetroffen funderingen toegeschreven worden aan de kleuterschool Sint Jozefcollege.

¹ <https://www.encyclo.nl/begrip/kwakkel>.

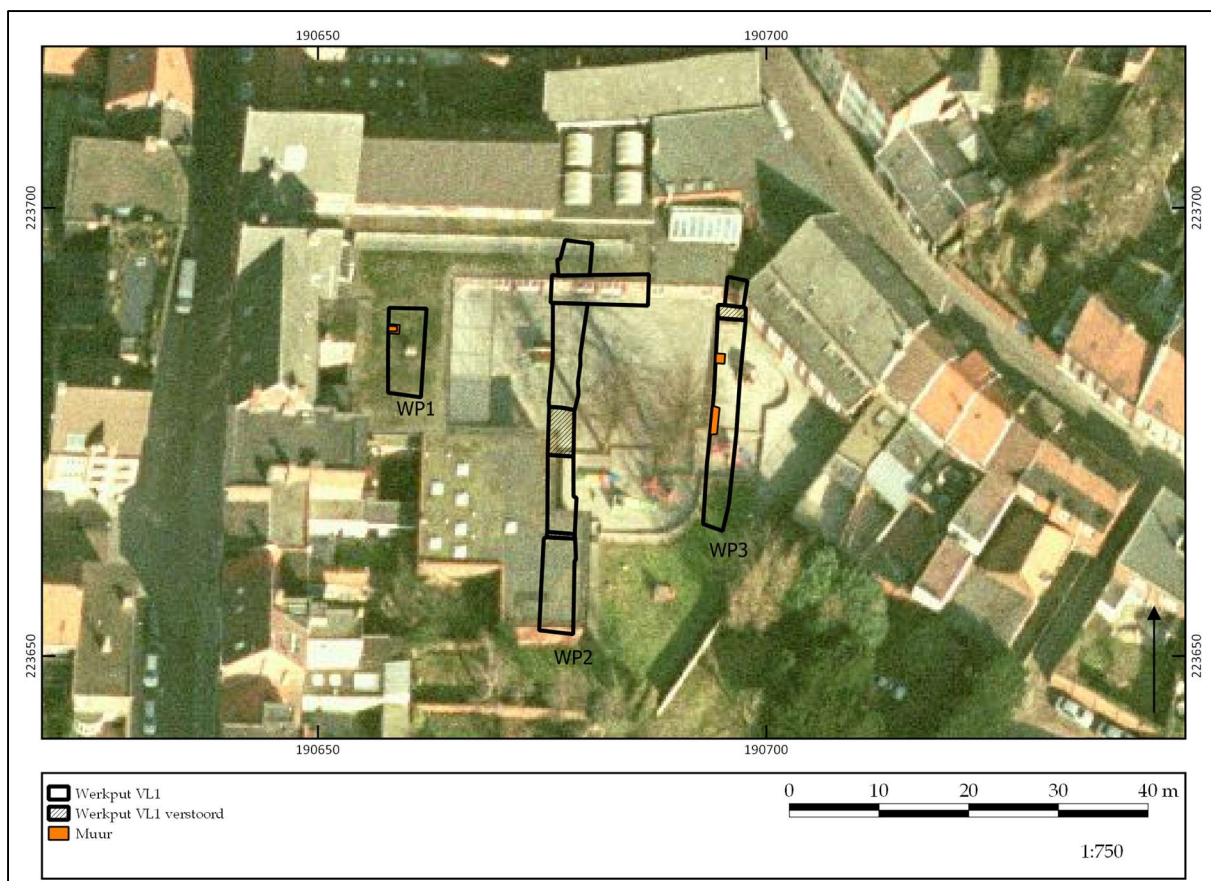
Figuur 2a. Orthofoto 2000-2003 met overzicht van muren in vlak 0B.

©LARES

Figuur 2b. Orthofoto 2000-2003 met overzicht van muren in vlak 0C.

©LARES

Figuur 2c. Orthofoto 2000-2003 met overzicht van muren in vlak 1.

©LARES

De funderingen in proefsleuf 1 zullen de muren van de lokalen aan deze kant van de school hebben gedragen. De funderingen in proefsleuf 2 vallen samen met de buitenmuur van de noordelijke lokalen. Ook de verhardingen die in het noordelijke deel van proefsleuf 2 zijn gevonden en de beerput in proefsleuf 1 behoren tot de gebouwen van deze school, hoewel in het geval van de vloer eerder gedacht kan worden aan een oudere vloer die op een gegeven moment is afgedekt.

Aan de hand van projectie op een luchtfoto uit 2000-2003 wordt de datering van de muren bevestigd (fig. 2).

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek kan geconcludeerd worden dat er zich binnen de grenzen van het terrein dat op basis van proefsleuven onderzocht moest worden, geen behoudenswaardige archeologische site bevindt. Alle aangetroffen sporen kunnen in verband gebracht worden met de gesloopte kleuterschool; nergens op het terrein zijn aanwijzingen gevonden voor bewoning, begraving of gebruik van het terrein in een periode ouder dan de nieuwste tijd (19^e-20^e eeuw). Hoewel er wel wat oudere vondsten zijn aangetroffen, zijn deze allemaal gevonden in de opgebrachte laag en zijn deze bijgevolg niet representatief voor dit terrein. Het is onbekend waar het ophogingsmateriaal vandaan komt.

Aangezien er geen behoudenswaardige archeologische site is aangetroffen in de zone die door proefsleuven onderzocht moest worden, hoeft er geen bijkomend archeologisch onderzoek meer uitgevoerd te worden. Er wordt geadviseerd om het

terrein vrij te geven voor de geplande ontwikkelingen. Om deze reden is er geen programma van maatregelen geschreven voor verder archeologisch onderzoek op deze locatie.